

I R O D A L O M.

Vit. Técsői Móricz Kólmán (szerk.): **Külpolitika és külügyi képzés.** A Magyar Külügyi Társaság Ifjúsági Csoportjának kiadása. H. és é. n. (Budapest, 1940.) (8-r., 150 l.)¹

A külpolitikai nevelésnek hazai szempontból tekintett kérdéseit szép előadásban méltatta Társaságunkban öt évvel ezelőtt (I. Magyar Paedagogia 1935, 164.) dr. Horváth Jenő egyetemi ny. rk. tanár, a Magyar Külügyi Társaság alelnöke, hazai külpolitikai és diplomáciatörténetünknek ma legjellegesebb ismerője és kutatója. Az ő tollából való az előttünk levő, a maga egészében tulajdonképen emlékiratnak szánt műnek az a harmadik része is, amely nem csupán terjedelmével (49—130. l.), de tudományos, főleg történelmi és neveléstörténeti értékét tekintve is, kiemelkedik e fontos nemzeti feladatot tárgyaló kötetnek jelentős és közérdekű tartalmából. Emiatt is szólunk e sorokban legelőször a műnek e középső fejezetéről.

Minő volt hazánkban időnkint az általános külpolitikai érzéknek és tájékozottságnak s vele összefüggésben a külügyi képzésnek állapota és színvonala a történelmi magyar államnak a török teljes kiűzésével kapcsolatban történt területi helyreállításától kezdve napjainkig? Erről nyerünk a szóbanforgó III. részben tüzetes és pedig olyan felvilágosítást, amely egyfelől rendkívül gazdag, sőt hiánytalanak mondható irodalmi és levéltári anyagra támaszkodik, másfelől éppen lépten-nyomon új eredményeket és megvilágításokat tud tárni az olvasó elé. Elvonul itt szemünk előtt két évszázad folyton megújuló küzdelme annak a külpolitikai spanyolfalnak áttöréséért, amelyet Mohács óta a bécsi udvar hazánk és Európa közé állított. A török hódoltság megszűnésének, az osztrák örökösödési, a francia és az 1848/49. évi háborúknak és mozgalmaknak visszahatásai hazánkban a külpolitikai érdeklődés egy-egy újabb fellobbanásának és a külügyi képzés erősítését célzó rendi követelések fölmerülésének mezején; a magyar állam helyreállott szuverenitásából folyó bonyodalmak és problémák a külső képviselet, az uralgatói címek, vagy a szerződés-kötési jog területén; a magyar kívánságra fölállított és fennállása egész idején (1749—1938) magyar alapokból idegen és ellenséges célokot szolgáló bécsi Theresianum szerepe, (kormányzói között Schmerling, tanárai sorából Lustkandl, tanítványai közül Jelasics nevét idézi szerzőnk); a kiegyezést követő korszakban felsőbb jogi oktatásunk európai látókörű reformjáért folytatott méddő küzdelem — ezekre utalhatunk mások között, mint különösen érdekes mozzanatokra a szerző által nyújtott történeti áttekintésből.

Ami azonban pedagógiánk munkásainak figyelmét ebben a részben kétségen kívül legelső sorban érdemli meg: *Ürményi József munkájának: s a két Ratio Educationisnak nagy jelentősége a magyar külügyi műveltség történetében.* Szinte nem győzi ezt élégszer kiemelni szerzőnk, de bizonyítani is. Hálásak lehetünk érte — de hallgatólagos figyelmeztetést, legalább is kérdést is kell

¹A mű I. és II. részét a szerkesztő, a III. részt dr. Horváth Jenő, a IV. részét dr. Eöttevényi Olivér írta.

megérezniünk sorai mögött. Mikor válik végre hozzáférhetővé a tudományos kutatás számára az Ürményi-család levéltára? Mikor fogja hivatott toll megírhatni e nagy magyar kultúrpolitikusunk életrajzát, hogy a 18. század több, vagy alig vagy rosszul ismert jeles magyar »státusfériá«-nak tüzetes és igazságos jellemzésével együtt történetünk e századának nagy honépítő munkáját helyes megvilágításba állítani segítsen?

Mivel egyébként a mű történeti részének utolsó két fejezete (az utolsó-előtti a külügyi és külpolitikai képzés terén a világháború után külföldön történt kezdeményezésekről számol be) már egészen napjainkig terjed — átérhetünk itt történeti időrendet követő, a múlt, jelen és jövő fonalán haladó ismertetésünkben a kötet IV. részére, amely a 135—150. lapokon az 1920-ban gróf Apponyi Albert elnökségével megalakult Magyar Külügyi Társaság két évtizedes munkásságáról rajzol képet s evvel a tágabb, történeti értelemben vett »jelen« időszerzőjébe vezeti az olvasót. Szerzője dr. Eötvösvényi Olivér ny. főispán, a Magyar Külügyi Társaság ügyvezető társelnöke. Megismertet bennünket e rész a Magyar Külügyi Társaság megalakulásával, majd pedig avval a kitartóan buzgó és fáradságos munkássággal, amelyben a Társaság eddig húsz esztendőn keresztül előadások és tanfolyamok rendezésével, külföldi jelességek meghívásával, kiadványok közrebocsátásával, utazási ösztöndíjakkal stb. a magyar közönség, nem utolsó helyen a magyar ifjúság külpolitikai nevelését szolgálta. Statisztikai számok és részletes adatok teszik a képet teljessé. A kicsiny és sajátos sorsú magyar nemzetnek mindenesetre elég sok pótolnivalója volt és van még e téren, mégis: *auf den Erfolg kommt es an* — mondhatjuk talán mi magyarok is elbizakodás nélkül 1940-ben, a valóban prófétai látású, elhúnyt nagy történetbölcselet, Spenglert idézve, akit gyáván vagy hitét veszítetten sötétenlátónak csak azok tartanak, akik igazán nem ismerik. Nem arról akarok szólni e helyen, hogy az I. kötetben a világháború előtt (nem ennek hatása alatt!) megírt »Untergang des Abendlandes« történeti jóslatai miként válnak valóra szemünk előtt (1919-ben és 1922-ben olvasunk az új Caesarok koráról, az orosz átalakulás nem-orosz elemeinek háttérbeszorulásáról, a demokrácia elkerülhetetlen öngyilkosságáról, az »Endkampf zwischen Geld und Politik (Blut)« szükségszerű bekövetkezéséről stb.) szinte programmszerű egymásutánban. Csupán néhány mondatot szeretnék idézni a fentén kívül német szerzőnknek több, mint másfél évtizeddel ezelőtt »Politische Pflichten der deutschen Jugend« címen Würzburgban tartott előadásából, ebből az éppen ma igazán érdekes tanulmányból, amelynek minden sorát a német sorsnak a mi Zrinyi Miklósunk és Széchenyi Istvánunk szellemével közelrokon, mélységesen komoly átlátése hatja át: »Es ist unter den tröstlichen Zügen der Gegenwart vielleicht der trostreichste, dass das Sichabfinden mit einem schmachtvollen Schicksal in keiner Schicht des Volkes so wenig Zustimmung findet wie unter der Jugend unserer gebildeten Stände, trotz des namenlosen Elends, in dem sie grossenteils lebt, und darin liegt für mich die Hoffnung begründet, dass die Deutschen, das jüngste und unverbrauchteste unter den Völkern Europas, durch die heranwachsende Generation einst wieder in die Lage versetzt werden wird, eine geschichtliche Rolle zu spielen, die seiner inneren Kraft, seiner

trotz allem ungebrochenen Gesundheit und seinen schöpferischen Eigenschaften angemessen ist. — Wenn sich aber diese Sendung, die ihr nach meiner innersten Überzeugung vorbehalten ist, eines Tages erfüllen soll, dann muss die Jugend sich darüber klar sein, wie unendlich hart, lang und entsagungsvoll der Weg ist, wie wenig leicht man sich diese Aufgabe machen darf, und was alles man wissen und können muss, um für ein armes und waffenlos gewordenes Land den Aufstieg zu einer grösseren Zukunft zu finden. Es ist Ihre heilige Pflicht, meine Herren, sich dafür nicht nur zu begeistern, sondern zu erziehen. Das blosses Wollen führt zu nichts. Politik ist eine schwere und schwer zu erlernende *Kunst*... Ich rate der Jugend, alle begeisterten Programme und Parteischriften aus der Hand zu legen und einzeln oder zusammen planmässig die diplomatischen Akten der letzten Jahrzehnte zu studieren, die Reden und Briefe grosser Politiker, die Denkschriften der besten Kenner der heutigen Weltwirtschaft sorgfällig durchzugehen« etc.

Éppen az ifjúsági csoport vezetője (e kötet szerkesztője) írta a műnek azt az I. (7—22. l.) és II. (25—46. l.) részét, amelyet a történeti múltat tárgyaló III. és a jelen helyzetet ismertető IV. résszel szemben elsősorban a jövőbe tekintőként jellemezhetünk. Főleg a II. rész tartalmaz konkrét gyakorlati javaslatokat, a Külügyi Társaság lelkes alelnökének, Técsői Móricz Kálmán ny. huszárszázadosnak részletes elgondolásait a magyar külügyi nevelés továbbfejlesztésének módjairól. Az egyetemi és főiskolai tanulmányokon (tanterveken) bejűl s e tanulmányokon kívül és felül (állami és közgazdasági szolgálatot teljesítőknek külügyi továbbképzése) tart szükségesnek reformokat. Különösen azonban egy Magyar Külügyi és Diplomáciai Intézet felállítását sürgeti és részletes tervben mutatja be szervezetének és tagozódásának fő vonásait. Hogy persze szokott és rendszerint el nem engedhető, de mégsem lényeges külsőségeknek (védnökség, díszelnökök stb.) nem szabad túl nagy jelentőséget tulajdonítani, sem pedig nagyon sok igazi hasznot várni kötelező-főiskolai előadás hallgatások és kollokviumok előírásától (erről éppoly tanulságos, mint kiábrándító vélemények hangzottak el illetékes tekintélyek szájából pl. az iskolaorvosok pedagógiai továbbképzéséről tartott tanácskozáson) — oly tapasztalati igazságok, amelyeket alig szükséges tüzetesen bizonyítani. Mindenesetre egy helyesen megszervezett Külügyi Intézet felállítása a Magyar Külügyi Társaság eddigi működésének tüzetes kiépítését és biztos alapra helyezését jelentené.

El nem hallgatható kifogással kell végeznünk e sorokat. Oly észrevétellel, amelyet az I. és II. résznek rossz, magyartalanságok, szerencsétlenül fogalmazott mondatok, beteg képes kifejezések nagy sorával elcsúfított papirosstílusával szemben kötelességünk megtenni. Részletes idézetek gyűjteményével nem akarjuk kedvét szegni az érdemes szerzőnek, helyünk sincs rá. Elég, ha további írásaiban nem fog többé *bepótolni, odaértékeltetni, bedolgozni, le-szögezni* valamit, nem fog nap, mint nap *vitát levezetni*, sem *vonalvezetéssel* foglalkozni vagy *utazásokat lebonyolítani* stb. stb. A 28. lapon olvassuk: »fontos számunkra (helyesen: nekünk), hogy mentül több hazánkfia *bírjon*

nem egy, de több idegen nyelvet!« (helyesen: tudjon több idegen nyelven). Igaz, de legelőször mégis csak az a fő, hogy a magunk magyar anyanyelvén beszéljünk szépen és hibátlanul.

Madzsar Imre.

Dr. Jankovits Miklós: A fővárosi nevelés mai feladatai. Budapest, 1940. (8-r., 103 l.)

Egy nagyvárosnak, amilyen Budapest is, fölismert lelkisége olyan kulcs, mely nem csupán eredetére és jelenére mutat rá, hanem egyszersmind jövőjének megoldandó problémáit is felveti. E kulcs nélkül senkinek sincs erkölcsi joga a város kormányzásához és továbbfejlesztéséhez. Ez a kulcs az a bűvös erő, melyre megnyílnak a falak és a szívek, feltárják titkaikat és igazi vágyaikat, mert csak e kulcs birtokosa lehet a nagyvárosnak Istentől küldött kormányzója, vagy bármi más tényezője.

A mű Budapestünknek, a rövid időn belül oly csodálatosan megnőtt fővárosnak lelkiségét is igyekszik félismerni a hazai tudomány minden eszközeivel. Minden olyan művet, mely életéhez adatokat szolgáltat, mely rávilágít multjára, fejlődésére, vagyoni és művelődési gazdagodására, szeretettel és örömmel fogadjunk, különösen mi, pedagógusok, akik a város lelkiségének hivatott művelői vagyunk. A Pedagógiai Szeminárium munkásságának egyik főfeladata kell hogy legyen: oly szigorúan tervszerű igyekeve, mely a budapesti pedagógiát és művelőit ebbe a munkásságba, a budapesti lelkiség fölismerésébe és minél előbbi megállapításába bevezesse. Tudom, hogy megteszi ezt, de tán rendszerén és módszerén kellene változtatnia, oly módon, hogy ezt a nagy célkitűzést tegye munkája tengelyévé.

Nem akarok azonban ebbe a kérdésbe most mélyebben hatolni, csak úgy a tollamra vetődött ez az egy-két mondat, amidőn *Jankovits Miklósnak A fővárosi nevelés mai feladatai* c. könyvét olvasom. A fiatal szerző száz egynéhány lapon át foglalkozik egy oly témával, mely Budapest lelkiségének megállapításában és kiforrasztásában nem utolsó tényező. Gonddal és nagy gazdagsággal gyűjtötte egybe a könyv adatait a fővárosi nevelésre vonatkozólag; ez az igyekeve helyenkint szinte túlterhelően is hat az olvasóra. Könyve azonban nem szórakoztatás céljából íratott, hanem komoly okulásra, feltárára, amellyel budapesti életünk hossz-, vagy keresztmetszete sokkal nem igen dicsekedhetett eddig.

Van-e fővárosi nevelés? A szerző felveti a kérdést, de határozott feleletet nem mer mondani, hiszen az előbbi sorokban: van-e magyar nevelés? tekintélyekre is hivatkozva, nemet mond. A 21. lapon azt állítja, hogy bár a lakóhelyismeret elve már sok helyütt megvalósult, egyes kérdésekben még mindig bizonyos *egyformaságra törekvés* mutatkozik. A kívánt *egyöntetűség* helyett legtöbbször sívár egyformaság jött létre. A 22. lapon ez van: Ha nem is állapítottuk meg az eddigi megfontolások alapján, hogy a budapesti nevelés nem mutat minden tekintetben fővárosi jelleget, nagyjából mégis ezt következtethetjük. Hogy ez a fővárosi jelleg nem domborodik ki eléggé az itteni nevelésben, annak nagyrészt az is az oka, hogy hézagosak a budapesti gyermekekre vonatkozó ismereteink.